

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет історії та філософії

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра всесвітньої історії

(повна назва кафедри)

Дипломна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: «Творча спадщина Дениса Давидова як історичне джерело»

« Denis Davydov's creative heritage as a historical source»

Виконав: студент заочної форми навчання

напряму підготовки 6.020302 Історія

Дворковий Володимир Олегович

Керівник д.і.н., проф. Гребцова І. С. _____

Рецензент к.і.н., доцент Ліхачова О. Є.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ _ від _____ 2020 р.

Захищено на засіданні ЕК № 3

протокол № _ від _____ 2020р.

Оцінка _____ / _____ / _____

(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Голова ЕК

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Одеса – 2020

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Історіографія та джерельна база дослідження	6
Розділ 2. Д.В. Давидов : біографічний нарис.....	17
Розділ 3. Д. Давидов про партизанський рух у війні 1812 року.....	38
Розділ 4. Д. Давидов про закордонні походи російської армії 1813-1814 років.....	55
Висновки.....	67
Список використаних джерел та літератури.....	71

ВСТУП

Актуальність. Серед духовних якостей громадян особливе місце посідає любов до Батьківщини. Одним із яскравих патріотів своєї країни був Денис Васильович Давидов (1784-1939), автор воєнно-історичної прози і яскравий поет. Він залишив нащадкам вагому творчу спадщину, яка дає можливість побачити бурхливі події початку ХІХ ст. очима сучасників. Д. В. Давидов брав участь в багатьох воєнних кампаніях, але найбільше цінував свій внесок у перемогу над військами Наполеона у період Вітчизняної війни 1812 року, де проявив себе як мудрий тактик та відчайдушний партизан.

Події війни 1812 року яскраво і докладно описані Денисом Давидовим у його спогадах і займають важливе місце у творчій спадщині автора. У ході війни проявилися героїзм і мужність не тільки російських солдатів та офіцерів регулярної армії, згубною для окупантів стала також «мала війна» – війна партизанських загонів, до складу яких часто входили прості селяни і городяни, що знайшло відображення у працях мемуариста.

Мемуари та поетична спадщина Д. Давидова яскраво відображають світогляд прогресивних людей того часу. У сучасний прагматичний і раціональний вік особливо дивують його безкорислива відданість, лицарське служіння ідеалам свободи, гусарське молодецтво, романтичність вчинків.

Все, що пов'язане з ім'ям Дениса Давидова – героя і навіть, певною мірою, символу війни 1812 року, лихого гусара, партизана, поета, здавалося б, вивчено доволі глибоко. Проте образ цієї, поза сумнівом, видатної людини оточений літературними штампами та ідеологічними вимислами, які дещо заслонили реального героя, знакову постать епохи. Саме тому вивчення творчої спадщини Д. Давидова є актуальним й сьогодні.

Метою роботи є всебічне дослідження творчості Д. Давидова як історичного джерела з історії Російської імперії початку ХІХ ст.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання:**

- розглянути історіографію та джерельну базу проблеми, що вивчається;
- дослідити віхи біографії Д. В. Давидова;
- охарактеризувати його поетичну спадщину;
- проаналізувати мемуарні твори Дениса Давидова;
- дослідити у контексті спогадів діяльність Д. Давидова у війні 1812 року;
- розглянути на основі творчої спадщини Д. Давидова участь поета у закордонних походах 1813-1814 рр.
- виявити значимість творчої спадщини Д. В. Давидова як історичного джерела.

Об'єктом дослідження виступає історична постать Дениса Давидова як мемуариста, поета, військового та партизана.

Предметом дослідження є творча спадщина Дениса Давидова.

Хронологічні рамки дослідження складають роки життя та діяльності Дениса Васильовича Давидова – 1784-1939 рр.

Географічні рамки роботи обмежуються північною та центральною частинами Східної та Центральної Європи.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження стали принципи історичного пізнання – об'єктивність, історизм, комплексність дослідження. У роботі використані методи наукового аналізу і синтезу, біографічний, історико-порівняльний, структурно-типологічний, статистичний, проблемно-хронологічний, історико-генетичний, як того вимагає комплексний підхід до вивчення зазначеної теми.

Виконання поставлених у дослідженні завдань вимагало застосування біографічного методу дослідження, пов'язаного із реконструкцією історії конкретної особистості шляхом зібрання комплексної інформації про її життєвий шлях. Цей метод був використаний у процесі дослідження біографічних фактів з життя Д. В. Давидова. Також було застосовано метод біоісторіографічного дослідження, який дозволив здійснити аналіз творчої спадщини поета і мемуариста. Творчий доробок Д. Давидова також вивчався за допомогою герменевтики, евристичного, текстологічного та інших

джерелознавчих методів.

Використані методи дали змогу вивчити джерела, систематизувати існуючу літературу з обраної теми, узагальнити отриману інформацію та дійти аргументованих висновків.

Головним джерелом дослідження є поетична та мемуарна спадщина Дениса Давидова.

Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновку та списку використаних джерел та літератури.

У вступі охарактеризовані актуальність роботи, мета, завдання, об'єкт та предмет, методи дослідження, структура дипломної роботи.

У першому розділі розглядається джерельна база та історіографія проблеми, що вивчається.

У другому розділі наведений біографічний нарис Д. Давидова, у якому розкрити головні віхи його життєвого шляху та охарактеризована поетична творчість.

У третьому розділі розкрито інформативні можливості мемуарів Д. Давидова для вивчення його участі у війні 1812 року.

У четвертому розділі на основі мемуарів Д. Давидова вивчаються військові події 1813-1814 рр.

У висновку підведені підсумки дослідження, дається загальна оцінка творчої спадщини Дениса Васильовича Давидова як історичного джерела.

ВИСНОВКИ

Аналіз історіографії проблеми свідчить, що творча спадщина Дениса Васильовича Давидова не була предметом комплексного дослідження, хоча історична епоха, події, учасником яких він був, біографія поета-партизана вивчені достатньо глибоко.

Емпіричну базу роботи склали мемуари і поетична творчість Д. Давидова; нормативно-правові документи; спогади, щоденники, листування його сучасників. Оскільки метою магістерської роботи є дослідження творчості Д. Давидова як історичного джерела з історії та культури Російської імперії першої третини ХІХ ст., головна увага приділялась працям партизана і поета. Під час роботи над ними автор дипломної роботи був вражений постаттю Д. В. Давидова як історика-науковця. Зазвичай його зображують як яскраву особистість, військового, командира, патріота, поета. Ці ствердження, без сумніву, вірні. Проте, як бачимо, неповні. Зміст джерел дозволяє розкрити значення творчої спадщини Дениса Давидова як для культурного життя Російської імперії, яка знаходилася тоді у золотому віці своєї поезії, так і для висвітлення важливих історичних подій.

Реконструкція інтелектуальної біографії Д. В. Давидова дозволяє простежити історичні аспекти різних видів його творчої діяльності, їх зумовленість соціокультурним та інтелектуальним середовищем. Відтворення загальної картини інтелектуального розвитку діяча вимагає аналізу усіх напрямів, в яких реалізовувався його життєвий потенціал: літературна та військова діяльність.

Інтелектуальна біографія передбачає не звичне поетапне відтворення подій в житті особи, а цілісний аналіз усіх проявів творчої активності людини, їх взаємообумовленість, зв'язок із соціокультурним та політичним середовищем. У рамках інтелектуальної біографії життєві віхи стають тим тлом, на якому відбувається аналіз стилю мислення людини, його

трансформації, відтворення усіх проявів напруженого інтелектуального життя, реконструкція творчої майстерні, коли мова йде про літератора. Дослідження формування творчої постаті відбувається крізь призму особистого життя, професійних зацікавлень, суспільно-політичної ситуації, що склалася на час його життя.

Основою підґрунтя формування світогляду Д. В. Давидова стали родинне виховання та роки домашнього навчання. З 7 років він жив в солдатському наметі з батьком і дуже полюбив військовий табір. Денис Давидов все життя намагався здійснити пророцтво Олександра Васильовича Суворова про свою військову кар'єру. Їхня зустріч у дитинстві залишила глибокий слід у душі і мала великий вплив на подальший світогляд юнака. Не зважаючи на навчання у родинному колі і любов до військової служби, він був високоосвіченою та багатогранною особистістю, з літературним талантом та яскравими задатками лідерства.

У військовій справі Д. Давидов був зятим прихильником О. В. Суворова, і завжди відстоював його науку перемагати. Постать Д. Давидова та тлі епохи дійсно яскраво виокремлюється завдяки його загальнолюдським рисам та наполегливості й самовідданості своєї справі.

Не ідеалізуючи постать Д. В. Давидова, треба відмітити, що за своїм характером він був людиною запальною та не завжди стриманою, тому у нього були конфлікти з колегами та начальством.

Незважаючи, що Д. В. Давидов прожив лише 55 років, його життя було насиченим і непростим. Він пережив багато невдач в особистому житті, але зміг створити сім'ю і виховати десятьох дітей.

Д. В. Давидов залишив після себе велику поетичну спадщину. Його літературна творчість має глибокий духовний зміст. В ній, як в дзеркалі, відобразилися етапи його життя. Завдяки віршам та байкам можна простежити настрій автора, його уподобання та переживання. Поет у своїх віршах майстерно володів римою. Поетичні твори Д. Давидова часто мають схований зміст, і щоб його виявити необхідно добре розуміти епоху, у яку

жив і працював автор.

Творчість Дениса Давидова як поета можна умовно поділити на два періоди – до Вітчизняної війни 1812 року та закордонних походів 1813-1814 рр. та після них. У першій частині відчувається гарячість, зухвалість, певна вимога змін та критика влади (прикладом є байки «Голова і Ноги» «Сон»). Друга частина більш спокійна, лірична, відчувається, що автор багато пережив («Вечерний звон»). На другому етапі гостро постає питання спогадів про загиблих друзів, біль втрат, що свідчить про зміни цінностей («Песня старого гусара» тощо).

Не менш значним є мемуарний доробок Дениса Давидова, що дозволяє побачити події Вітчизняної війни 1812 року і закордонні походи російської армії 1813-1814 рр. очима їх учасника.

Для аналізу творчої спадщини Д. В. Давидова у роботі застосовувалися методи наукового аналізу і синтезу, біографічний, історико-порівняльний, структурно-типологічний, проблемно-хронологічний. Вагоме значення для вивчення творчої спадщини має текстологія і герменевтика. Співставлення з іншими джерелами дозволяє зробити висновок, що праці Д. Давидова є досить об'єктивними та достовірними. Д. В. Давидов у своїх історичних працях надає точні данні з особистих спостережень, робить посилання на офіційні документи. Заслуговує високої оцінки його самокритичність та певна самоіронія. Мемуарист не приховує свої невдачі. У мемуарах вони обговорюються автором, пояснюються причини і шляхи подолання.

Мемуари Д. Давидова розкривають маловідомі сторінки партизанських дій періоду Вітчизняної війни 1812 року. Д. Давидов неодноразово звертався до цієї проблеми у своїх мемуарних працях. Слід відмітити, що ідею партизанської війни Д. Давидову дав досвід російсько-шведської війни 1808-1809 р. В період партизанської діяльності загін Д. В. Давидова був вельми корисним, на що вказують велика кількість трофеїв та полонених. І звісно ж відома перемога партизан поблизу Ляхово. Цей період був одним з найяскравіших у житті героя.

Закордонні походи, нажаль, описані у мемуарах Д. В. Давидовим лише до кінця березня 1813 року. Після чого він немовби стає непомітним, незважаючи на те що проходили досить важкі та кровопролитні битви, в яких автор брав безпосередню участь, будучи у самому центрі подій.

Отже, мемуари Дениса Давидова, безумовно, мають велике значення для вивчення історії наполеонівських війн, а його творча спадщина в цілому є цінним джерелом з історії та культури Російської імперії першої третини XIX ст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДЖЕРЕЛА

1. Давыдов Д. Записки партизана / Д. Давыдов; сост. В. Осокина; худож. Ю. Чванов. М., 1984. - 319 с.
2. Давыдов Д.В. Записки партизана Дениса Давыдова. Воспоминания о польской войне 1831 года. URL: <http://www.do1917.info/node/38> (дата звернення 01. 12. 2020 р.)
3. Давыдов Д. Военные записки / Д. Давыдов. Воронеж, 1987. 287 с.
4. Давыдов Д.В. (1784-1839) // История государства российского: жизнеописание. XIX в. М., 1997. С. 154-168.
5. Давыдов Д.В. Военные записки. М., 1940. 480 с.
6. Давыдов Денис. Полное собрание стихотворений / Под ред. В. Н. Орлова, М., 1933. 146 с.
7. Давыдов Д.В. Сочинения. М., 1962. 611 с.
8. Друзья Пушкина. Переписка, Воспоминания, Дневники. В 2-х томах., 1985. 1280 с.
9. Исторический вестник. Историко-литературный журнал. Том XXXIX. СПб. 1890. - 898 с.
10. Кутузов М.И. Документы. Т. III. М., 1952. 346 с.
11. Кутузов М.И. Документы. Т. IV. М. 1954. 325 с.
12. Михайловский-Данилевский А. И. Мемуары. 1814-1815 /Подг. текста, вступ. статья и прим. А. И. Сапожникова; Подг. и пер. текстов на иностр. яз. С. Н. Искюля. СПб., 2001. 323 с.
13. Народное ополчение в Отечественной войне 1812 года: Сборник документов / Под редакцией д. и. н. Л. Г. Бескровного. М., 1962. 548 с.
14. Русская старина. Собрание документов. Том XLIII. 1884. Выпуски 7-9. СПб. 1884. 717 с.
15. Русские мемуары 1800-1825 гг. Избранные страницы. М., 1989. 256 с.

16. Письма поэта-партизана Д. В. Давыдова к князю П. А. Вяземскому. М., 1917. 87 с.
17. Поход Русской армии против Наполеона в 1813 г. и освобождение Германии. Сборник документов. М., 1964. 374 с.

Література

18. Ададуrow В. «Наполеоніду» на сході Європи: уявлення, проекти та діяльність уряду Франції щодо південно-західних окраїн Російської імперії на початку ХІХ століття. Львів: Вид во УКУ, 2007. 560 с.
19. Аржакова Л.М. Денис Давыдов и польский вопрос // История и культура. 2009. № 7. С. 158-173.
20. Асонов В. И. В тылу армии. Калужская губерния в 1812 году. Калуга, 1912. 412 с.
21. Бычков Л. Н. Крестьянское партизанское движение в Отечественной войне 1812 г. М., 1954. 124 с.
22. Бескровный Л. Г. Отечественная война 1812 года. М., 1968. 78 с.
23. Бескровный Л. Г. Бородинское сражение. М, 1971. 87 с.
24. Безотосный В. М. Русские партизаны в 1812 году // Знание-сила., 2011. № 8. С. 42-43.
25. Безотосный В.М. Наполеоновские войны. М., 2010. 383 с.
26. Беляев Ю. Денис Давыдов: легенда и человек // Мол. гвардия. 1984. №7. С. 257-261.
27. Богданович М.И. История войны 1814 года и низложение Наполеона. Т.1. СПб., 1899. 284 с.
28. Борщ А.А. Партизаны в отечественной войне 1812 года // Научно-аналитический журнал Обозреватель-Observer., 2012. № 9. С. 116-126.
29. Быченкова Л. Последний роман удалого гусара // Крестьянка. 1993. № 5. С. 14-16.

30. Верховский А.И. Исторические примеры к курсу общей тактики. М., 1924. 134 с.
31. Вітчизняна війна 1812 р. і Україна: погляд крізь віки: URL: <http://history.org.ua/JournALL/journal/2013/1/21> (дата звернення 01. 12. 2020 р.)
32. Грибанов В. Судьба Дениса Давыдова // Нева. 1984. № 7. С. 190-199.
33. Добжинська К. Військові дії Великої Армії Наполеона в 1806–1807 роках через призму статей «Варшавської газети» // Гілея. 2013. № 77. С. 107-110.
34. Дюпюи Р. Е., Дюпюи Т. Н. Все войны мировой истории. М., 2004. 640 с.
35. Жерве В. В. Партизан-поэт Денис Васильевич Давыдов: Очерк его жизни и деятельности 1784-1839: По материалам семейн. арх. И другим источникам. СПб., 1913.- [4], X, 174 с.
36. Жилин П. А. Гибель наполеоновской армии в России. М., 1974. 394 с.
37. Задонский Н. А. Денис Давыдов. Историческая хроника. М., 1951. 751 с.
38. Задонский Н. А. Партизаны 1812 р. М., 1941. 156 с.
39. Залесский К. А. Наполеоновские войны 1799-1815. Биографический энциклопедический словарь. М., 2003. 824 с.
40. Золотарев В. А. Отечественная война 1812 года: взгляд через 200 лет // Вестник Российской академии наук. 2012. Т. 82. № 11. С. 1041-1056.
41. Киняпина Н. С. Внешняя политика России первой половины XIX века. М., 1963. – 263 с.
42. Клаузевиц К. 1812 год. М., 1937. 98 с.
43. Коленкур А. Поход Наполеона в Россию. Смоленск, 1991. 327 с.
44. Кошелев В. А. «Анакреон под доломаном...» // Литература в школе. 1996. № 3. С. 21-34.
45. Левшин А. Партизаны в Отечественную войну. М., 1912. 83 с.
46. Маринин М. О. Польское восстание 1830-31 годов и внешняя политика России // Россия и Запад: диалог культур. 2012. № 1. С. 14-23.
47. Малышев В.Н. Генерал-лейтенант Денис Васильевич Давыдов. (Партизан), СПб., 1904. 67 с.

48. Михневич Н. П. Партизанские действия кавалерии в 1812 и 1813 годах. СПб., 1888. 287 с.
49. Орлик О. В. Гроза двенадцатого года... М., 1987. 219 с.
50. Парсамов В. С. Давыдов Денис Васильевич // Отечественная война 1812 года: энциклопедия. М, 2004. С. 219-220.
51. Парсамов В. С. Польский вопрос и русское общество между Венским конгрессом и польским восстанием 1830-1831 годов // Известия Саратовского университета. 2003. Т. 3. № 1. С. 119-144.
52. Покровский Н. М. Дипломатия и войны царской России в XIX веке. М., 1923. 251 с.
53. Попов М. И. «Д. В. Давыдов и князь Багратион». М., 1895. 351 с.
54. Попов А. Удивительные встречи // Знание-сила. 2011. №8. С. 48-49.
55. Попов М.Я. Денис Давыдов // Военно-ист. журн. 1984. №8. С. 63- 66.
56. Рассадин С. Партизан // Вопросы литературы. 1981. № 6. С. 111-146.
57. Россинская С. В. Денис Давыдов. Вы были дети и герои, вы всё могли! // Библиотечное дело. 2012. № 16. С. 23-26.
58. Сахаров В.И. Русский романтизм XIX века. Лирика и лирики. М., 2006. 359 с.
59. Сигалова Е.В. Денис Давыдов: мифы и реальность // Пространство и Время. 2012. № 4 (10). С. 202-210.
60. Сидорович Л.Н. Талантливая жизнь Дениса Давыдова // Актуальные вопросы образования и науки. 2014. № 1-2. С. 103-105
61. Словарь русских генералов, участников боевых действий против армии Наполеона Бонапарта в 1812-1815 гг. М., 1996. 845 с.
62. Смирнов В. Н. Русская армия в борьбе с иноземными захватчиками в XIX веке. Харьков, 2010. 404 с.
63. Суворов О. Гусарский вальс // Смена. 1994 № 9. С. 174-182.
64. Тарле Е. В. Наполеон. 3-е изд. М., 1939. 352 с.
65. Тарле Е. В. Нашествие Наполеона на Россию. М., 1941. 382 с.
66. Томилина Т. Ю. Русская военная мемуаристика (первая треть XIX ст.).Херсон , 2007. 227 с.

67. Трошина В. В. Денис Давыдов – воин и поэт // Бюллетень медицинских интернет-конференций. 2013. Т. 3. № 11. С. 1301
68. Фризман Л. Г. Давыдов Денис Васильевич // Русские писатели: библиогр. слов.: в 2 ч. Ч. 1 А-Л /редкол.: Б. Ф. Егоров [и др.]; под ред. П. А. Николаева. М, 1990. С. 208-209.
69. Чандлер Д. Кампании Наполеона. М., 2000. 525 с.
70. Чибова О. М. Отважный сын России // Литература в школе. 2003. №3. С. 29-30.
71. Шикман А. П. Деятели отечественной истории. Биографический справочник. – М., 1997. 377 с.
72. Юрганов А. Нечто о Денисе Давыдове // Знание-сила. 1985. № 4. С.46-48.